

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

КУЗЬ ВАЛЕНТИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 821.161.2'06.09

**ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАСПОРНОЇ ЖІНОЧОЇ
ПРОЗИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Спеціальність 10.01.01 – українська література

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата філологічних наук

Тернопіль – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії і методики української та світової літератури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Мацько Віталій Петрович,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри української мови і літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Радишевський Ростислав Петрович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри полоністики;

кандидат філологічних наук, доцент
Поляруш Ніна Степанівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
завідувач кафедри української літератури.

Захист відбудеться 7 квітня 2020 року о 14.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.02 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://tnpu.edu.ua> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 6 березня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Бородіца

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Прозова творчість письменниць української діаспори – видатне явище в українській літературі другої половини ХХ століття. Мистецький феномен їхніх творів визначається оригінальною жанрово-стильовою концепцією, яка, за сприятливих умов для розвою культури на батьківщині, стала б окрасою не лише української, а й європейської та світової літератури (романи «Жаїра» О. Мак, «Рік 2245» Л. Коваленко, «Золотий плуг» Д. Гуменної, повісті «Чудасій», «Каміння під косою» О. Мак, «Селянська санаторія» Олени Звичайної, «Альбатроси» Оксани Керч, «По той бік світу» О. Драгоманової та ін.). Однак художня практика письменниць української діаспори перебуває поза увагою літературознавців.

Українська еміграційна проза другої половини ХХ століття повертається в загальноукраїнський літературний контекст, аби повніше розкрити правду буття людини, «розіп'ятої між континентами» (В. Вовк). У тогочасній прозі письменниць української діаспори зафіксовано період існування тоталітарного режиму в СРСР, що постає художньо і змістовно об'єктом зі сторінок романів, повістей, оповідань. Актуальність феномену прози еміграційних белетристок полягає в тому, що в їхніх текстах реалістично містко розкривається складний пошук ідентичності на особистісному, соціальному, психофізіологічному рівнях, а також увиразнюється відрефлексована біографія автора, його самість (повісті А. Цівчинської, оповідання І. Савицької, Іванни Чорнобривець, О. Мак та ін.), спроможність відтінити свій голос в наративі оригінальної жанрової форми задля збереження національної самототожності.

За роки незалежності України художня творчість письменниць діаспори ставала предметом дослідження в проблемно-тематичному та жанрово-стильовому аспектах, зокрема, відзначимо праці І. Гавриш «Творчість М. Цуканової (проза, драматургія, мемуари)», Ю. Григорчук «Прозова творчість Віри Вовк: поетика сакрального», І. Жодані «Інтерсеміотичність у творчості письменників Нью-Йоркської групи (Емма Андієвська і Віра Вовк)», І. Реги «Художньо-філософська своєрідність прози Ольги Мак», О. Фірман «Жанрово-стильові особливості прози Наталени Королевої» та ін. Художні особливості жіночої прози розглядали у наукових розвідках М. Васьків, В. Жила, Ю. Ковалів, О. Коломієць, Г. Костюк, В. Мацько, Л. Онишкевич, А. Погрібний, Л. Гарнашинська, Т. Ткаченко, Ю. Шевельов та ін.

Актуальність теми зумовлена й назрілою потребою більш детального вивчення української діаспорної жіночої прози другої половини ХХ ст. у жанрово-стильовому, творчо-психологічному контекстах, виявлення через текст основних світоглядних засад письменниць, аналітичного осмислення різновекторних жанрових ознак їхньої творчої спадщини, значущість якої безсумнівна. Відтак проблема жанрово-стильових особливостей прози у творчості авторок є актуальною. Відсутність таких узагальнюючих праць виявляє чимало історико-літературних, жанрових прогалів. Вважаємо, що їх

глибоке осмислення у процесі розвитку літературознавчої думки (історичної, загальноестетичної та літературно-критичної) дозволить обґрунтувати жанрово-стильову своєрідність художнього доробку письменниць української діаспори, чия проза дає для цього поважний матеріал. Комплексний аналіз нововведених у науковий обіг творів, їх ретельне вивчення і зумовлюють **актуальність нашого дослідження**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі теорії і методики української та світової літератури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка в руслі комплексної теми «Національні моделі української та світової літератури» (номер державної реєстрації 0118U003136). Тема роботи затверджена на засіданні вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка 25 жовтня 2016 року, протокол №4.

Мета дисертаційного дослідження – з'ясувати жанрово-стильові особливості діаспорної жіночої прози в українському літературному дискурсі другої половини ХХ століття.

Відповідно до заявленої мети сформульовано такі **завдання**:

- простежити наукову рецепцію особливостей жіночого письма в сучасному літературознавстві;
- окреслити тенденції розвитку жіночої прози в контексті літератури української діаспори другої половини ХХ століття;
- розкрити специфіку моделювання української ідентичності в діаспорній жіночій прозі;
- обґрунтувати жанрово-стильову організацію діаспорної жіночої малої прози в українській літературі другої половини ХХ століття;
- виявити взаємодію жанру і стилю в оповіданнях Олени Звичайної, А. Косовської, М. Кузьмович-Головінської, О. Мак, І. Савицької, Іванни Чорнобривець;
- схарактеризувати жанрово-стильові особливості романів Д. Гуменної, О. Мак, Л. Коваленко;
- розглянути процеси оновлення жанру повісті у межах інтелектуально-психологічного письма О. Мак;
- проаналізувати структурні елементи і поетику повістей О. Драгоманової, Олени Звичайної, Оксани Керч, А. Цівчинської;
- визначити внесок еміграційних письменниць у розвиток української художньої прози другої половини ХХ століття.

Об'єктом дослідження є романи «Золотий плуг» Д. Гуменної, «Проти переконань» О. Мак, «Рік 2245» Л. Коваленко, повісті «Селянська санаторія» Олени Звичайної, «Сніжинки в хуртовині» А. Цівчинської, «По той бік світу» О. Драгоманової, «Альбатроси» Оксани Керч, а також різножанрова мала проза Олени Звичайної, А. Косовської, М. Кузьмович-Головінської, О. Мак, І. Савицької, Іванни Чорнобривець та ін.

До наукових студій залучено матеріали Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України), Відділу

рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, приватних архівів, листи, архівні журнальні та газетні публікації, спогадові твори окремих літераторів, у яких порушується проблема жанрово-стильової специфіки жіночої прози.

Предмет дослідження – типологічні характеристики та жанрово-стильові ознаки діаспорної жіночої прози в українському історико-літературному контексті другої половини ХХ століття.

Теоретико-методологічною основою дисертації є праці науковців у галузі теорії, історії української літератури, літературної критики, рецептивної естетики, філософії, аналітичної психології, культурології, зокрема В. Агеєвої, Т. Адорно, Х. Арндт, О. Астаф'єва, М. Бахтіна, О. Башкирової, Н. Бернадської, Т. Бовсунівської, М. Гайдегера, Р. Гром'яка, Т. Гундорової, І. Денисюка, І. Жиленко, С. Єфремова, Дж. Кавелті, Т. Качак, І. Качуровського, Ю. Коваліва, Н. Колошун, Н. Копистянської, М. Крупки, Дж. Купера, О. Куцої, Ю. Кушнерюк, С. Ленської, С. Луцій, Б. Маліновського, А. Матусяк, Л. Мацевко-Бекерської, В. Мацька, М. Медарич, Х. Ортеги-і-Гассета, Л. Рудницького, Н. Тамарченка, Є. Тележинської, Я. Поліщука, О. Потебні, А. Реги, О. Селіванової, М. Смульсон, П. Сороки, М. Ткачука, Г. Улюри, В. Фащенко, І. Фізера, С. Філоненко, І. Франка, О. Чиркова, А. Швець, Т. Швець, Ю. Шевельова та ін.

Методи дослідження зумовлені метою і завданнями роботи, специфікою об'єкта, предмета дослідження: *біографічний* (для виявлення творчої індивідуальності авторів, з'ясування основ їхньої світоглядної системи), *порівняльно-історичний* (для вивчення генези жіночої прози, враховуючи специфіку розвитку жанрів у діахронії), *естетико-функціональний* (розгляд творів як художнього феномена), *психологічний* (для з'ясування психології персонажів як віддзеркалення «діалектики душі», читацького сприйняття тексту і форми його розкриття, закономірностей художнього мислення письменниць, оприявлення образу автора і персонажа в прозових творах), *лінгвістичний* (для окреслення специфіки мовної самоідентифікації прозаїків) методи дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що у дисертації вперше комплексно досліджено українську діаспорну жіночу прозу другої половини ХХ століття, в контексті новітніх наукових поглядів проінтерпретовано внесок еміграційних письменниць у розвиток української прози, збагачення української культури. Простежено їхні духовно-національні пошуки поза Україною, а також функціональність різножанрових прозових творів. Системно проаналізовано різноформатну прозу, її стильову і жанрову своєрідність, модернізацію зображально-виражальних засобів, еволюцію художнього письма українських авторок, що засвідчили оригінальність художньо-естетичної картини світу, самобутній талант кожної з них. У науковий обіг уведено малодосліджені чи досі не досліджені твори О. Драгоманової, Олени Звичайної, Оксани Керч, А. Косовської,

М. Кузьмович-Головінської, О. Мак, І. Савицької, А. Цівчинської, Іванни Чорнобривець, що заповнюють певні прогалини в історії української літератури другої половини ХХ століття. Дослідження дозволяє залучити до українського письменства значний масив досі не відомих українському читачеві художніх текстів.

У роботі удосконалено аналіз жанрово-стильових параметрів діаспорної жіночої прози другої половини ХХ століття; осмислено провідні засади гендерного підходу щодо поділу художньої літератури на маскулінну та фемінну в історичному розвитку та дискусійних питаннях у сучасному літературознавстві; схарактеризовано малу жіночу прозу у ракурсі поетики та художньої нарації. Подальшого розвитку набули підходи щодо особливостей трансформації традиційних жанрів у нових історичних реаліях.

Практичне значення роботи. Результати дисертації можуть бути використані як матеріал для лекційних курсів з історії української літератури ХХ століття у закладах вищої освіти, коледжах, гімназіях та загальноосвітніх школах із поглибленим вивченням гуманітарних дисциплін, а також під час укладання відповідних підручників і посібників, підготовки вибіркового курсів про національне письменство, при написанні курсових, бакалаврських та магістерських робіт. Матеріали дисертації та її висновки будуть корисні вчителям-словесникам навчально-освітніх закладів різного типу.

Апробація результатів дисертації здійснювалася в ході обговорень на засіданнях кафедри теорії і методики української та світової літератури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Окремі аспекти роботи оприлюднювались у формі доповідей на наукових конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Літературна етноімагологія: рецепція України та її культури в наукових працях Мікулаша Неврлого» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 1-2 листопада 2016 р.); «Григорій Костюк та його доба» (до 115-річчя від дня народження літературознавця)» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський, 26-27 жовтня 2017 р.), «Богдан Лепкий у полікультурному дискурсі Європи та Америки» (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2-3 листопада 2017 р.), ХХVIII Міжнародна інтернет-конференція «Пріоритетні напрями розвитку науки» (Вінницький науково-видавничий центр «Аетерна», Вінниця, 18 березня 2019 р.), «Philology and Linguistics in the Digital Age» (Будапештське Товариство культурного та наукового прогресу в Центральній та Східній Європі, Будапешт, 31 березня 2019 р.), VII Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної культурології та філології: дискурс традиції в постмодерній парадигмі» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 15 травня 2019 р.), «Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур», (Національний університет «Острозька академія», Острог, 17-18 травня 2019 р.); *всеукраїнських* – «Інновації в сучасній філологічній науці / до 115-річчя з дня народження академіка Григорія Костюка» (Хмельницька

гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 25 жовтня 2017 р.), «Творчість Олеся Гончара в українському та загальноєвропейському контексті / до 100-річчя з дня народження письменника» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 25 квітня 2018 р.), «Проблеми історичного та теоретичного осмислення філологічної науки в контексті реформування освіти в Україні» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 15 листопада 2018 р.), «Орбіти художнього слова» (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, 4-5 квітня 2019 р.), «Проблеми національної ідентичності в українській та зарубіжній літературі / до 115-річчя з дня народження Докії Гуменної» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 11-12 квітня 2019 р.), VIII Фащенко́вські читання «Сучасна українська література: пошуки, відкриття, дискусії» (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, 20-21 червня 2019 р.); *регіональних* – «Національно-патріотичне виховання дітей та молоді» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 14 лютого 2019 р.), VII Регіональний науково-практичний семінар «Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, 19-20 березня 2019 р.), а також на щорічних науково-звітних конференціях професорсько-викладацького складу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2017-2019).

Публікації. Основні аспекти досліджуваної проблеми висвітлено у 8 публікаціях, із них 4 – у фахових виданнях України, 1 – за кордоном, 3 – апробаційного характеру. Усі статті одноосібні.

Структура наукової роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (243 найменування). Загальна кількість сторінок – 199, основний текст викладено на 176 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, окреслено стан вивчення проблеми, сформульовано мету дослідження, завдання, спрямовані на її реалізацію, визначено об'єкт і предмет дослідження, наукову новизну роботи, її практичне значення, методи аналізу, форми апробації результатів, структуру й обсяг дисертації.

Перший розділ «Теоретико-методологічні основи феномену діаспорної жіночої прози» складається з трьох підрозділів, в яких проаналізовано теоретичний та історико-літературний дискурси дослідження діаспорної жіночої прози, насамперед майстерність зображення української ідентичності в ній.

У **підрозділі 1.1. «Стан вивчення жіночого письма в науці про літературу»** розкрито теоретико-методологічне підґрунтя творення прози письменниць, які мешкали поза Україною. Т. Гундорова, О. Копач, Г.-П. Рижкова, С. Філоненко та ін. стверджують, що порівняно з першим

повоєнним десятиліттям жіноча проза демонструє розширення тематики, розвиток жанрів, аналітичний підхід, стильову своєрідність тощо. В українській діаспорній жіночій прозі другої половини ХХ століття відзначаємо жанрове і тематичне розмаїття текстів крізь призму психологічних та світоглядних параметрів кожного автора, його індивідуального бачення-сприйняття людини і світу, а відтак – художньої реалізації в аспекті західноєвропейського письма у жанровому діапазоні – роману, повісті, оповідання, новели, етюда, легенди, літературної казки. Активний розвиток реалістичного жіночого письма спостерігаємо у прозі Д. Гуменної, О. Драгоманової, Г. Журби, Оксани Керч (Ярослави Гаращак), Л. Коваленко, О. Копач, А. Косовської, М. Кузьмович-Головінської, О. Мак, Віри Марської (Марії Струтинської), Н. Мудрик-Мриц, С. Наумович, Л. Палій, І. Савицької, А. Цівчинської, Іванни Чорнобривець (Олександри Сулими-Блохин), С. Яблонської та ін. Представниками інтелектуально-модерністського жіночого письма є Е. Андіївська, В. Вовк, Патриція Килина – члени Нью-Йоркської літературної групи.

Дослідниця Л. Сікора розглядає жіночу прозу через самовизначення жінки як суб'єкта. Термін «жіноча література» і похідні дефініції «жіноча проза», «жіноче письмо» є дискусійними в аспекті поділу художньої літератури на чоловічу і жіночу, мовляв, треба говорити про читабельні і нечитабельні твори, масову та елітарну літературу. У такому разі осторонь залишається проблема естетичних потенцій жіночої художньої практики, сприйняття тексту, його стильових особливостей. Тому в дослідженні ми оприявнили жіноче письмо названих діаспорних авторок, які перебували у пошуках ідентичності в еміграційному середовищі, бачили перспективу розвитку жіночої прози. Остання, поряд із чоловічою, утверджувала національну ідею, державну суверенність українського народу. Стилїстиці аналізованого жіночого письма притаманний паратак西斯, де окремі речення, розташовані послідовно, зрідка об'єднані сполучниками в складне підрядне речення, що, за П. Смітом, нагадує «низку перлів», які щільно прилягають один до одного. Цей синтаксичний зв'язок О. Єсперсен називає координацією, відрізняючи жіноче письмо від чоловічого.

У підрозділі 1.2. «Діаспорна жіноча проза: теоретико-методологічний аспект» простежено літературознавчу рецепцію особливостей жіночого письма в наукових студіях В. Агеєвої, Т. Гундорової, Л. Тарнашинської, Г. Улюри, С. Філоненко та ін. Українські літературознавці трактують його як соціокультурний та художньо-естетичний феномени. Відтак зазначено, що моделювання жіночого характеру в українській діаспорній літературі другої половини ХХ ст. вияскравлює літературознавчу проблему в усій її складності. Письменниці, зазвичай, зображували свою героїню на двох рівнях буття: в суспільному і приватному житті, зовнішньому і внутрішньому світах. Осмислюючи тогочасні філософські, культурно-історичні концепції, вони намагалися творити у кращих традиціях національного письменства, особливо історичної прози, на чому наголошує Т. Швець. Попри це жанрова система діаспорної жіночої прози надзвичайно

різноманітна. У тематичній парадигмі вона поділяється на біографічну, автобіографічну, історичну, пригодницьку, фантастичну, детективну, казкову тощо. Жанрово-тематичні різновиди характеризуються своєрідною проблематикою, конструюванням часопростору, образною системою та засобами її творення. В історичній прозі (історико-біографічна, історико-міфологічна, історико-пригодницька та ін.), скажімо, спільним є органічний зв'язок з усною народною творчістю: казками, думами, легендами, переказами, історичними піснями, як-от, у «Давніх днях» Л. Коваленко, «Мініятюрах» О. Копач, де спостерігаємо симбіоз міфічного і реального (образ Бога-Надлюдини як живої істоти). Історичний сюжет, як правило, змодельований на історичній події чи факті та в художній формі увиразнює певну епоху, період історії. У прозі історична правда синтезується з художньою, історична подія – з художнім вимислом. Прикладом такого поєднання є різножанрові історичні твори письменниць української діаспори: романи «Діти Чумацького шляху», «Золотий плуг» Д. Гуменної, «Жаїра» О. Мак, повісті «Коли орбіти схрещуються» О. Василюк, «Буря над Львовом» В. Марської (Марії Струтинської), «Сефта» М. Кузьмович-Головінської, оповідання «Предки кличуть» О. Горянки, «Калейдоскоп» М. Кравців, «Королева» С. Наумович та ін. В Україні, коли владна цензура строго контролювала художнє слово, ретельно дбала про дотримання письменників марксистсько-ленінської доктрини в дусі соціалістичного реалізму, чимало прозаїків оминали тему сучасності, надаючи перевагу історичній темі. Натомість діаспорні письменниці у своїх творах порушували проблеми, заборонені у той час в СРСР, наприклад, проблеми колонізації, несвободи людини в тоталітарному світі зображено в повістях «Чудасій», «Каміння під косою» О. Мак, «Буря над Львовом» В. Марської, «Голос крові» І. Сірко, «Папороть не цвіте» Д. Ярославської, оповіданнях «Терпкі пахощі» Лесі Лисак, «Кривава пляма», «Зловісні маки», «Помилка» А. Косовської, спогадах «Дар Евдотії» Д. Гуменної, «Дорогою терпіння: від Сибіру до Каліфорнії» П. Ємець, «З Україною в серці» Г. Коханської, «Тернистими шляхами» Г. Кубанської, «Стороною йшла гроза» Л. Палій, «У Просвіті і навколо» О. Соловей та ін.

У підрозділі 1.3. «**Особливості художнього зображення української ідентичності в діаспорній жіночій прозі**» з'ясовано, що проблема національної тожсамості є принциповою засадою художньої творчості діаспорних письменниць. Термін «ідентичність» є поліаспектним, заґрунтованим в ідеї спадкоємності індивіда і його самосвідомості. Прикметно, що духовний та ціннісний вектори національної ідентичності увиразнюються в жанрових структурах роману, повісті, оповідання, новели, літературної казки авторства Лесі Богуславець (О. Ткач), В. Вовк, Д. Гуменної, Діми (Діамари Ходимчук), О. Драгоманової, Олени Звичайної, Оксани Керч, Л. Коваленко, О. Копач, Лади Горлиці (О. Костюк), Г. Лашенко, О. Мак, Л. Палій, Лесі Храпливої, О. Цегельської, А. Цівчинської та ін. Ці авторки в умовах поліетнічної культури поза межами Батьківщини творили високохудожню літературу українською мовою. Такий

факт засвідчує їхню високу самосвідомість, національне Я-его, сформовані на національних засадах.

Художнє відтворення неординарних ситуацій, коли людина стоїть перед свідомим вибором належності до певної спільноти, характерне для діаспорної жіночої прози і нерозривно пов'язане з національною свідомістю, стійкими моральними принципами, патріотичними почуваннями, любов'ю до рідної землі, української мови і культури. Літературні персонажі Д. Гуменної, О. Драгоманової, Олени Звичайної, Оксани Керч, Л. Коваленко, О. Мак та ін. роблять патріотичний вибір, є послідовними у власних діях, бачать перспективу майбутнього українського народу.

У другому розділі **«Ідейно-тематичні, жанрово-стильові аспекти діаспорної жіночої малої прози другої половини ХХ століття»** осмислено жанрові різновиди та стильову специфіку жіночої малої прози, ідейно-тематичні домінанти художнього зображення людини і світу у творчості письменниць української діаспори.

Підрозділ 2.1. «Жанри та стильова парадигма діаспорної жіночої малої прози» містить аналіз новел та оповідань Іванни Чорнобривець, О. Мак, М. Кузьмович-Головінської, І. Савицької в контексті наративного та символічного дискурсів. Так, малій прозі цих авторок властиві своєрідна символіка, елементи таємничості, вдало розставлені психологічні акценти й прозора закроєна українська ідентичність. Емігрувавши через політичні обставини, позбувшись радянської цензури, письменниці відчули розкрилля творчої думки, писали вільно, без примусу, збагачуючи художню форму просторово-часовими трансформаціями («Казка про Киянку Красуню Подолянку» О. Мак, «Очі матері», «Актриса» І. Савицької, «Проповідниця» Іванни Чорнобривець), а зміст – синтезом ліричного та орнаментального («Легенда про Ломикамінь» Н. Мудрик-Мриц, «Ціна душі» А. Косовської, «Чічка» М. Кузьмович-Головінської та ін.). Оповідання, новели, новелети, етюди наповнені кольорами, запахами, звуками, що ліризують, інтимізують оповідь, увиразнюють лаконічне й точне зображення предметів, образів, станів людської душі. Зазначимо, що стильова домінанта деяких із цих творів демонструє тенденцією до імпресіоністичного письма, хоча, на наше переконання, вони написані переважно в реалістичній традиції українського письменства. Так, нарація оповідання «Чічка» М. Кузьмович-Головінської драматизується, психологізується через домінування внутрішнього мовлення, філософських роздумів про сенс буття. Такі жанрово-стильові особливості характерні для малої прози М. Коцюбинського, В. Стефаніка, Є. Ярошинської, Л. Яновської та ін. Жанрово-стильовими домінантами малої прози М. Кузьмович-Головінської є художня умовність, ліризація оповіді, динамізм сюжетних ліній, згущена змістова наповненість-концентрація, поглиблений психологізм і філософічність. Екзистенційне світовідчуття – ось той головний критерій, що дозволив письменниці створити естетично довершений художній світ оповідання «Чічка». Психологічно напружене оповідання «Очі матері» І. Савицької порушує морально-етичну проблему підліткової девіації. У творі психологічна картина на функціональному рівні

зближує категорії «Я-адресант»/«Я-адресат», бо імпліцитні автор і читач сприймають художній текст очима фокалізатора – наратора-персонажа, «співучасника», носія авторського Я, що регулює часопросторові та психологічні ракурси.

У підрозділі 2.2. «Ідейно-тематичні домінанти художнього зображення людини і світу у творчості Ольги Мак» розкрито ідейно-тематичні особливості малої прози авторки. В оповіданнях, новелах, казках вона актуалізувала складні теми національної ідентичності, героїзму, історичного минулого українського народу. Письменниця засвідчила свою майстерність у творенні психологічної деталі, пейзажів, портретних характеристик, осмисленні історичного факту, конструюванні художніх часу і простору, наповнених етнонаціонально-духовними домінантами – буттєвою основою українців («Лебідка», «Кипарисовий хрестик», «Орденоносець», «Зелена писанка», «Щастя», «Таємнича знахідка», «За гріхи батьків», «Як Іван-великан чортів перехитрив», «Казка про Киянку Красуню Подолянку» та ін.). З іншого боку, в малій прозі О. Мак представлений світ людини, залежний від політичних, соціальних, духовних обставин та умов, у яких вона існувала (Олексій Ух («Чудасій»), Андрій («Каміння під косою») та ін.). Так, реалістично описуючи картини тогочасного життя українців в умовах несвободи, в стані внутрішнього конфлікту через суспільно-економічну кризу, штучно створені катаклізми, авторка активізувала захисні механізми у загроженому бутті персонажів, як, наприклад, у художньо-документальних оповіданнях «Українське село під більшовиками», «Коли скрипіли возики», «Кипарисовий хрестик», «Столиця голодного жаху», «Історія половини вишиваного рушника», мемуарах «З часів ежовщини». У них розкрито висоти стоїчної духовності українця, який потужно опирається викликам долі. О. Мак творила в руслі інтелектуально-психологічного письма (мінімізувала прямі портретні характеристики персонажів, уникала детального побутописання, посилила психологізм, увиразнила ідейно-емоційний зміст, використовувала нестандартні конфлікти, розімкнула систему історіософських мотивів через екзистенційні за змістом рефлексії, філософсько-релігійні роздуми та ін.).

Третій розділ «Жанрово-стильова парадигма діаспорної жіночої прози другої половини ХХ століття» містить п'ять підрозділів, де проаналізовано жанрово-стильові особливості романів Д. Гуменної, Л. Коваленко, О. Мак, повістей Олени Звичайної, А. Цівчинської, О. Драгоманової, Оксани Керч.

У підрозділі 3.1. «Характерні особливості жанру роману в контексті проблеми дослідження» окреслено жанрово-стильову, ідейно-тематичну специфіку романної епіки Д. Гуменної, Л. Коваленко, О. Мак. Стиль письменниць зумовлений їхнім умінням використовувати мовно-стилістичні ресурси, а також стилетвірні чинники, майстерно реалізовані на рівні теми, проблеми, жанру та ін. Так, стильові ознаки прочитуємо крізь призму архітектоніки того чи того твору. Наприклад, в історичному романі «Золотий плуг» Д. Гуменної кожен підрозділ має мікротему, яка по-своєму доповнює

центральну історичну тему; авторські відступи постулюють своєрідний педагогічний ригоризм у формі лекції-уроку історії. На нашу думку, такі сюжетна фрагментарність, монтаж мікротем, авторські розлогі відступи й глибокі підтексти зумовлені дисгармонією історично віддаленого часу та часу, сучасного читачеві. В романі «Золотий плуг» Д. Гуменна відмовилася від естетики трагічного, натомість у роздумах персонажів, авторських відступах засвідчила вміння творити сферу прекрасного. Романістка детально осмислювала давню історію України, аби відродити в сучасного покоління національну пам'ять, уберегти його від втрати правічних звичаїв, традицій і культури, що своїм корінням сягають Трипільської доби.

Романи «Проти переконань» О. Мак, «Рік 2245» Л. Коваленко демонструють замкнуту композицію, оскільки в них прочитуємо розгорнутий конфлікт, пропорційні фабульні лінії. Такі твори легко читаються і сприймаються, а текстове наповнення кожного розділу переосмислюється, відкладається в пам'яті реципієнта. Філософський роман «Проти переконань» О. Мак репрезентує поліфонічний романний сюжет, де нарація побудована за діалогічним принципом протиставлення двох світоглядних систем: релігійної (Григорій Кобзаренко, Маруся) та матеріалістичної (Ігор Березовський), а також філософських концепцій – ірраціональної та раціональної. Категорія естетичного в романі розкривається через прекрасні зовнішній світ і внутрішнє єство людини, що вигранюють різними кольорами, відтінками, гамою почуттів, впливаючи на читацьке сприйняття. Дискусійні позиції персонажів є повчально-дидактичними для реципієнта, у чому, безперечно, відчитуємо світоглядну настанову письменниці.

У фантастичному романі «Рік 2245» Л. Коваленко засудила війну як антигуманне явище, змодельовавши спробу світових лідерів розв'язати третю світову війну. Авторка дозволила реципієнтові, ніби ставши збоку, поглянути на порушену проблему й належно осмислити тему мілітаризації, яка, на її думку, призведе до хаосу і руйнування світопорядку (Іван Ранцев розмахує ядерною «бомбочкою», загрожуючи цивілізації смертю). Ніцшеанська зневіра в морально-етичних цінностях, їх релятивізм, людська впертість при спробі нашкодити людству врешті-решт призводять персонажа до загибелі. Цей епізод, вправно виписаний романісткою, утверджує перемогу добра над злом, онтологічне розуміння того, що інобуття позбавляє людину земних мук. Ранцев, на жаль, не усвідомлював дисгармонії ідеалу та людського характеру, морально-етичної культури співжиття Я з Іншим (соціумом).

У підрозділі 3.2. «Взаємодія ліричного й орнаментального стилю в жанровій організації повісті «Селянська санаторія» Олени Звичайної» з'ясовано, що жанрово-стильова своєрідність твору письменниці визначається синтезом орнаментального та ліричного дискурсів, котрі увиразнюються в психологічній площині повісті, зокрема, душевних порухах персонажа в екзистенційних ситуаціях, як-от: під час агресивних наступів більшовизму на свободу і громадянські права українців. Лірична нарація акцентує авторську позицію, оприявлену в описах природи, зображенні краси довкілля, коли пейзажі водночас відтворюють складний внутрішній світ

героїв, їхні настрої і почуття. Орнаментальний стиль поглиблює художній світ повісті «Селянська санаторія» через гіперболізацію, протиставлення, ускладнений синтаксис, ритмізацію мови і підпорядкований художній меті: посилити емоційний вплив на реципієнта.

Ліричний дискурс повісті «Селянська санаторія» розширюють кольори, звуки, фарби, запахи, графічні і пейзажні лінії. Їх читач може уявно сприймати, «почути», переосмислити. А в авторській креативній практиці вони художньо трансформуються, аби реципієнт зміг виразно й адекватно сприйняти динаміку думок, почуттів, настроїв персонажа, що розкривається засобами контрасту, тропеїзації, стилістичних прийомів, насамперед рефрену. Щедре мереживо тропів, багатство лексичного потенціалу, синтаксичне розмаїття характеризують орнаментальний текст Олени Звичайної. Він у такий спосіб відображає наративні особливості твору, а ліричний аспект впливає на психіку, почуття, думки, розвиває у читача естетичні уяву і сприйняття. Дифузія ліричного та орнаментального у прозі письменниці засвідчує оригінальність її жіночого письма.

У підрозділі 3.3. «Стильова специфіка і поетика повісті «Сніжинки в хуртовині» Алли Цівчинської» визначено жанрово-стильові параметри цієї художньо-документальної повісті. Передовсім проаналізовано поетику часопростору, інтертекстуальність, що атрибує співвідношення, взаємозв'язок усіх мікротем, подієву структуру тексту. Основна тема повісті – ностальгія за Україною, рідним краєм, втрата жіночого щастя, а відтак і втрата Батьківщини. Вона розгортається через мікротеми: переслідування інтелігенції в добу розгулу сталінізму, жорстокі репресії, вигнання, втеча та ін. Саме вони в жанровій матриці документально-художньої повісті визначають кількість сюжетних ліній та ускладнюють її наративну структуру.

У творі А. Цівчинської синтез художнього та документального модусів увиразнює стильову специфіку письма авторки. Повість «Сніжинки в хуртовині» складається з тринадцяти розділів, які об'єднують розповідь про нещасливе кохання головних персонажів повісті Бориса і Валерії (з першого по дев'ятий розділи). Любовна сюжетна лінія демонструє етичне кредо письменниці, яка проголошувала культ вірної дружби, жіночої краси, світлих людських взаємин. Власне художнє зображення стосунків між персонажами у жанровій матриці документально-художньої повісті постулює її наративну структуру: дискурсивний контрапункт різновекторного ходу подій-«хуртовини»; суб'єктивне трактування життєвих ситуацій; повторне переказування персонажем фактів та ін.

Драма особистого життя жінки в тоталітарному суспільстві – основна ідея повісті «Сніжинки в хуртовині». Борис і Валерія потрапили у політичну «хуртовину» репресивних 30-х років в Україні. Реальні картини увиразнені песимістичною риторикою, паратекстуальними маркерами у трансгресії художньо-документального жанру (життєва драма молодої пари розкривається через широкі узагальнення, публіцистичні відступи, авторські коментарі і, звичайно, художній домисел). У документально-художній повісті

суспільні проблеми й індивідуальні переживання та думки персонажів набувають рівноправності, що дозволяє читачеві співпереживати з оповідачем (автором).

У підрозділі 3.4. «Повість Оксани Драгоманової «По той бік світу»: людина в своєму/чужому просторі» осмислено проблему людини в чужому просторі. Інтенсивні політичні, суспільні, духовні процеси трагічного ХХ століття спричинили появу не лише нових тем, ідей, сюжетів у художній практиці письменниць діаспори, а передовсім – жанрових різновидів, заґрунтованих в опозицію свій-чужий. О. Драгоманова відтворила колоритні картини побутової і культурної адаптації українців-емігрантів, які після Другої світової війни прибули на поселення в Аргентину. Художніми засобами зіставлення-протиставлення, контрасту вона розкрила специфіку життя особистості в своєму/чужому просторі. У повісті «По той бік світу» домінує ностальгія, яка іманентно стала мотиваційним поштовхом для творення високоідейного твору в поліетнічному просторі. Авторка прагнула водночас відшукати шлях до власної ідентичності, актуалізувати минуле, історичну пам'ять, які поступово нівелюються в чужому соціумі.

Свій простір – життя у рідному слові (написання повісті українською мовою), чужий простір – вихід україномовної літератури за межами України, фізичне існування письменниці і її персонажів на сторінках повісті в полілінгвальній, полікультурній реальності. Повість «По той бік світу» О. Драгоманової є своєрідним імплікатором, що тамує біль і тугу за рідним краєм. Номінативне поле концептів «свій», «чужий» є метафоричним. Свій простір – внутрішній світ, голос Я контрастує зі світом зовнішнім, чужим простором. Художній часопростір у творі письменниці множинний. Він структурується на географічний, фізичний, психологічний, природний, антропогенний простори. Так, географічний – вказує на конкретну державу (Аргентина), позначену на карті світу; психологічний – існує у матриці внутрішніх переживань героїні; природний – пов'язаний із відкритим простором, пленером, актуалізується переважно в ситуаціях усамітнення персонажів; антропогенний – художньо змодельований у закритих приміщеннях (міська квартира Ельвіри, спальня Чічіти, будинок Петра на околиці міста, замське помешкання Роберта, невеличкий автомобіль Роберта, казино, телестудія, готель, магазин) та ін. Ці індивідуальні, міжособистісні й публічні простори є шляхами авторки до власної ідентичності.

Підрозділ 3.5. «Художнє осмислення літературно-мистецького модернізму в інтелектуальній повісті «Альбатроси» Оксани Керч» розкриває художню специфіку осмислення авторкою модерністських тенденцій у творчості західноукраїнських інтелектуалів 30-х рр. ХХ ст. Відтак з'ясовано, що вона художньо реалізувала й осмислила сприйняття персонажа, наратора, реципієнта модерного мистецтва, їхні рефлексії, самоаналіз творчих інтенцій-можливостей. Це дозволяє вписати повість «Альбатроси» в контекст інтелектуальних творів В. Домонтовича, Ю. Косача, І. Костецького, В. Шевчука, Ю. Щербака та ін.

Вдавшись до інтелектуалізації як стильової домінанти повісті «Альбатроси», Оксана Керч художньо спроектувала культурний центр у Львові, так званий «Качиний діл», куди, за її версією, приходили молоді художники і поети, учні майстра О. Новаківського. Одним із них був художник Володимир Ласовський – головний персонаж повісті. Письменниця канонізувала літературно-мистецьке галицьке буття на сторінках повісті «Альбатроси»: розглядала-вивчала інтелігентну людину крізь призму інтелекту, абсолютизувала її мислення, чуттєве ж сприйняття поезії, живопису розкривала у тісному зв'язку з їх осмисленням, творчий хист, обдарованість підносила до ідеалу промислу Божого. Вважаємо, що характер інтелектуального позначений домінуванням думки над формою, де максими, монологи, діалоги, сентенції на філософські й літературні теми заступають подієвий аспект. Персонажі повісті «Альбатроси» – непрактичні, непристосовані до життя-буття, однак вони безкорисливо працюють у славу високого мистецтва.

Правда реальна і правда художня на сторінках твору Оксани Керч співіснують в парадигмі суспільно-культурних процесів 30-х років ХХ ст. Історичний період репрезентований пам'яттю авторки у міжвоєнному часі на Західній Україні. Як психологічна категорія, пам'ять художньо зафіксована і відтворена у діях та мові персонажів через спогади (пригадування, згадування), багатоголосу нарацію (Гаврилук, Чуб), творцями якої були галицькі інтелігенти – письменники, художники, критики, журналісти. Таким чином, Оксана Керч розширила жанрові межі інтелектуальної повісті в українській літературі другої половини ХХ ст.

У **Висновках** узагальнено основні положення дослідження.

1. Українські літературознавці застосовують сучасні теорії в осмисленні художнього моделювання призначення жінки в суспільному житті. Термін «жіноча проза» дозволив виділити її в окремий пласт української літератури ХХ століття. Це засвідчують літературознавчі дослідження В. Агеєвої, О. Башкирової, Т. Гундорової, Т. Качак, Ю. Кушнерюк, Я. Поліщука, Л. Томчук, С. Філоненко та ін. Вони обґрунтовують світоглядні проблеми в художній творчості письменниць, специфіку ідентичності персонажа та типи його характеру, розкривають наративні, хронотопні, образні, аксіологічні домінанти в жанровій системі жіночої прози. Теорія жіночої прози, заявлена в гуманітарних студіях України на початку 1990-х рр. (В. Агеєва, Т. Гундорова, Н. Зборовська, Т. Качак, С. Павличко, С. Філоненко та ін.), розвивала міркування західноєвропейських учених про жанрово-стильову своєрідність художньої прози, твореної жінками-літераторами.

2. У жіночій прозі другої половини ХХ ст. порушена проблема ідентичності (тотожності). Ідентичність як поліаспектне явище реалізується у творах письменниць через ідеї спадкоємності поколінь, ментальних характеристик українця. Духовний та ціннісний вектори національної ідентичності розкриваються у структурі історичної прози, зокрема літературних казок історичної тематики. Письменниці української діаспори

Леся Богуславець (О. Ткач), В. Вовк, Д. Гуменна, Діма (Діамара Ходимчук), О. Драгоманова, Олена Звичайна (Дельгівська), Оксана Керч (Ярослава Гарашак), Л. Коваленко, О. Копач, Лада Горлиця (О. Костюк), Г. Лашенко, О. Мак, Л. Палій, О. Цегельська, А. Цівчинська, Ганна Черінь (Галина Паньків), Леся Храплива та ін. в умовах поліетнічної культури писали високохудожні твори українською мовою, засвідчуючи національну самосвідомість, заґрунтованість авторського Я в українську літературну традицію.

3. Національне життя українців – центральна тема діаспорної жіночої малої прози. Жанрово-стильові аспекти у творах Івонни Чорнобривець, О. Мак, І. Савицької та ін. реалізовані у майстерно зображених художніх деталях, ускладненому часопросторі, колоритних пейзажних замальовках як засобах психологізації. На прикладі малої прози розглянуто жанрові різновиди оповідань: різдвяне («Морозні візерунки» О. Мак), соціальне («Актриса» І. Савицької), історичне («Орденоносець», «Зелена писанка», «Щастя», «Таємнича знахідка», «За гріхи батьків», «Кипарисовий хрестик» О. Мак), оповідання-портрет («Чічка» М. Кузьмович-Головінської), психологічне оповідання («Очі матері» І. Савицької), літературна казка («Казка про Киянку Красуню Подолянку», «Призабуті казки» О. Мак). Так, в оповіданнях А. Косовської екзистенція українця детально осмислюється у чужому/своєму просторі. Наприклад, у творі «Ціна душі» художнім прийомом є деталь (картина як мікрообраз), що підсилює ідейно-естетичну функцію матеріальної і психічної сфер буття персонажа. Через мікрообрази А. Косовська виходить на психологічний простір «двійника» людини, яка реально існує. Таким чином, у малій прозі письменниць української діаспори художня деталь, колір, раптові сюжетні повороти, часові зсуви є тими жанротвірними елементами, які сприяють емотивнішому вислову думки і почуття, ускладненню наративної структури, індивідуалізації образів персонажів, передачі авторського бачення подій і ситуацій.

4. Романи письменниць української діаспори другої половини ХХ ст. демонструють жанрове розмаїття. У їхньому творчому доробку переважають такі жанрові різновиди роману: екстенсивний із перевагою подієвої сфери («Золотий плуг» Д. Гуменної) та інтенсивний, зосереджений на внутрішньому світі персонажів («Проти переконань» О. Мак). За змістом роман «Золотий плуг» Д. Гуменної є історичним: його сюжет побудований на історичному матеріалі періоду Трипільської культури; «Проти переконань» О. Мак – філософський роман, де увиразнена світоглядна позиція авторки, порушені суспільні, політичні, культурологічні проблеми буття людини, актуалізовані боротьба нового і старого, зіткнення протилежних думок різних поколінь; «Рік 2245» Л. Коваленко – фантастичний роман, у якому прогностичні та науково-фантастичні візії, уявний світ, фантастичний сюжет, описи неіснуючої електронної техніки (роботів і літальних апаратів) дозволяють говорити про жанр наукової фантастики. Розімкнута композиція історичного роману «Золотий плуг» Д. Гуменної (фрагментарність, мозаїчність мікротем, позасюжетні елементи), замкнута композиція

філософського роману «Проти переконань» О. Мак та фантастичного роману «Рік 2245» Л. Коваленко (паралельні сюжетні лінії, розгорнутий конфлікт, чіткий хронотоп та ін.) увиразнюють жанрово-стильові ознаки творів авторства представниць української діаспори другої половини ХХ ст.

5. Жіноча проза українського зарубіжжя означеного періоду характеризується синтезом орнаментального та ліричного письма: мовний орнамент як стильовий прийом, експресія, автобіографізм, поліаспектні підтексти, певні лейтмотиви, естетичне сприйняття персонажем навколишнього світу, символічні часопросторові образи посилюють сугестивну функцію художнього слова, алюзії, передчуття, звернені до емоційної сфери. Ліризація тексту відбувається на рівнях жанру, образу автора і його присутності у творі, системи персонажів, кольорів, звуків, запахів, графічних ліній та пейзажних картин.

6. Орнаментальний дискурс повісті «Селянська санаторія» Олени Звичайної зумовлений, на нашу думку, лірико-філософським спогляданням дійсності, рефлексуючою індивідуальністю персонажа (ледь помітні інтонації змінного настрою, лірична сповідальність, автобіографічність, синтез персонажного «я» з біографією автора та ін.). Констатуємо, що повість «Селянська санаторія» Олени Звичайної – це довершений зразок лірико-психологічної прози: письменниця художньо відтворила складний зовнішній світ і людські характери через образи-символи, звукові деталі, зорові малюнки, лексичний та синтаксичний потенціал. Орнаментальна проза Олени Звичайної заґрунтована у психіку особистості, її почуття, думки, сприйняття й уяву. Відтак ліричний стиль забезпечує суб'єктивну форму образності, породжену креативною інтенцією авторки, багатоголосся нарації, орнаментальні особливості художнього тексту.

7. Художнє зображення постколоніальної травми О. Мак реалізувала у площині наративного часу як засобу інтимізації, підтвердженого просторовим наративним дейксисом у різних виявах (рольовий дейксис, виражений особовими займенниками (я, ти, мій, твій), вказівними займенниками, частками (цей – той, ось – от); хронотопний дейксис – займенниковими прислівниками (тут, зараз)). Авторка моделювала психосвіт персонажів (відсутність емпатії в досвіді вождя племені з роману «Жаїра»), їхню свідому та підсвідому сфери (мегатекстовий дискурс, психологізм, сповідальність оповіді, філософські відступи, ліричні медитації та ін.). О. Мак, оновивши жанр повісті, удосконалила інтелектуально-психологічне письмо: мінімізувала портретні характеристики персонажів, деталі побутописання, посилила психологізм, зацентрувавши на внутрішньому світі індивіда, поглибила ідейно-емоційний дискурс, моделювала нестандартні конфлікти, ускладнювала стильові прийоми.

8. Діаспорна жіноча проза другої половини ХХ століття засвідчила значний внесок письменниць української еміграції у розвиток української художньої прози. Леся Богуславець, В. Вовк, Д. Гуменна, О. Драгоманова, Олена Звичайна, Оксана Керч, Л. Коваленко, О. Копач, Лада Горлиця, О. Мак, Л. Палій, А. Цівчинська, Ганна Черінь, Леся Храплива та ін. оновили

жанрово-стильову парадигму української літератури через її інтелектуалізацію та психологізацію. Д. Гуменна, Л. Коваленко, О. Мак розімкнули історичний хронотоп України у світові простори, наповнили малу і велику прозу персонажами різних соціальних прошарків і верств, увиразнили психологічні типи з голосами різних тональностей-тембрів, а композиція, сюжет, жанр по-особливому оновилися засобами ліричного та орнаментального письма за зразками західноєвропейської літератури з акцентом національної традиції.

Результати дослідження можуть стати підґрунтям для подальшого літературознавчого і теоретичного вивчення літературного процесу ХХ століття, зокрема творчості тих діаспорних письменниць, чия художня практика ще не вивчена (Лада Горлиця, Д. Ярославська, Н. Мудрик-Мриц, Леся Храплива, О. Копач, Леся Богуславець та ін.). На часі – ґрунтовна студія про літературний процес у діаспорі перших двадцяти років ХХІ століття та участь у ньому сучасних українських письменниць.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Кузь В. В. Ідейно-тематичні, жанрово-стильові аспекти прози Ольги Мак. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 8. Т. 1. С. 116-120.
2. Кузь В. В. Спроба канонізації Оксаною Керч літературно-мистецького модернізму в інтелектуальній повісті «Альбатроси». *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 10. Т. 2. С. 88-95.
3. Кузь В. В. Взаємодія жанру і стилю в ліричній та орнаментальній прозі (за повістю «Селянська санаторія» Олени Звичайної). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Літературознавство* / за ред. д. ф. н., проф. М. П. Ткачука. Тернопіль: Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2019. Вип. 50. С. 49-60.
4. Кузь В. В. Жанрово-стильові особливості малої прози Ольги Мак. *Проблеми сучасного літературознавства*. Вип. 29. Одеса: «Астропринт», 2019. С. 145-156.
5. Кузь В. В. Повість «Сніжинки в хуртовині» Алли Цівчинської: стильова специфіка і поетика. *Science and Education a New Dimension: Filology. VII (58). Issue 194*. Budapest, 2019. S. 53-56.

Додаткові публікації

6. Кузь В. В. Жанрово-стильові особливості оповідання «Чічка» М. Кузьмович-Головінської. *Пріоритетні напрями розвитку науки: ХХVІІІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, м. Вінниця, 18 березня 2019 року*. Вінниця, 2019. Ч. 4. С. 48-52. (інтернет-сторінка el-conf.com.ua).
7. Кузь В. В. Семантика кольору як центральна ознака поетики української жіночої діаспорної прози. *Актуальні проблеми сучасної культурології та філології: дискурс традиції в постмодерній парадигмі: матеріали*

VII Міжнар. наук.-практ. заочної інтернет-конф. (Хмельницький, 15 травня, 2019 р.). Хмельницький: ХГПА, 2019. С. 71-74.

8. Кузь В. В. Проблема національної ідентичності у жіночій прозі української діаспори. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Матеріали XII Міжнародної наукової конференції «Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур» 17-18 травня 2019 р.* Острог: Національний університет «Острозька академія», 2019. С. 124-131.

АНОТАЦІЯ

Кузь В. В. Жанрово-стильові особливості діаспорної жіночої прози другої половини ХХ століття. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 «Українська література». Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2020.

У дисертаційній роботі вперше в українському літературознавстві проаналізовано діаспорну жіночу прозу другої половини ХХ століття крізь призму системно-аналітичного підходу. Об'єктом дослідження є романи, повісті, а також найрепрезентативніша мала проза – оповідання, новели, фрагментарні жанри (етюд, образок, акварель, ескіз). Так, розглянуто жанрово-стильові особливості оповідань, зокрема різдвяне, соціальне, історичне, етнографічне, детективне, оповідання-портрет, психологічне оповідання. З'ясовано їх соціопсихологічні домінанти як підґрунтя структурної, наративної, образної, стильової специфіки малої прози авторок.

Представниці української діаспори в умовах поліетнічної культури писали високохудожні твори українською мовою за межами рідної землі. Такий факт засвідчує їхню високу самосвідомість, осмислення патріотичного чину, заґрунтованість власного Я-єго в національні основи. Доведено, що діаспорна жіноча проза другої половини ХХ століття оновила тематичну і жанрово-стильову системи, створивши, на наше переконання, інтелектуальну опозицію зааганжованій прозі доби соціалістичного реалізму. Д. Гуменна, О. Мак, Л. Коваленко розімкнули історичний простір України до світових масштабів, змодельовали образи персонажів різних суспільних верств, майстерно окреслили психологічні типи, голоси яких зазвучали різними тональностями, а композиційні прийоми, сюжетні повороти, стильові ознаки по-особливому увиразнилися через ліричне та орнаментальне письмо за зразками західноєвропейської літератури з отриманням національної традиції.

Ключові слова: жанр, стиль, світогляд, гендерний підхід, дейксис, наратор, діаспора, жіноча проза, психологізм, символіка.

SUMMARY

Kuz V. V. Genre-Style Peculiarities of Diaspora Women's Prose of the Second Half of the XX Century. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Philological Sciences, speciality 10.01.01 – Ukrainian literature. Ternopil National Volodymyr Hnatiuk Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2020.

For the first time in domestic science about literature the analysis of materials of diaspora women's prose of the second half of the XX century with the system-analytical approach to the interpretation of genre-style peculiarities of epic works has been carried out in the dissertation. The object of the research is novels, narratives, as well as the most representative prose – fictional essay, fragmentary genres – sketch, pattern (watercolor), sketch. On the example of women's little prose various types of stories have been considered, including Christmas, social, historical, ethnographic, «detective», story-portrait, psychological narrative. The genre-style system of women's prose of the Ukrainian diaspora of the second half of the XX century has been explored. Socio-psychological dominants of works, which are the basis of structural, semantic and stylistic specificity of poetological components of artistic creativity of prose writers, have been revealed.

The phenomenon of sensitive problems of Ukrainian history, which are and remain the material that prompts the artists of the word to create artistic prose, has been revealed. We consider women's literature as a socio-cultural and artistic-aesthetic phenomenon. Its essence is expressed by the creation of women-writers of texts that radiate their peculiar perception of the world, the expression of elegant vocabulary in writing, and thus the texts are presented to the reader by representatives of women's artistic practice. A prose work that takes as its basis the historical event, the fact is modeled on the historical plot. The latter in artistic form represents a certain era or period of history. In prose historical truth is synthesized with artistic one, historical event – with artistic fiction.

Women-writers of Ukraine under the conditions of poly-ethnic culture did not fail the chosen path, did not multiply the glory of foreign-language culture, but they modeled high-quality works in the Ukrainian language far from the Motherland, their native land. Such a fact testifies to their self-consciousness, the tendency to comprehend, and the susceptibility of their own I-ego on the national basis. It has been proved that the diaspora women's prose of the second half of the XX century announced the updating of the genre-style and thematic system, and such a step has been an intellectual opposition to the prose of the socialist realism era. D. Humenna, O. Mak, L. Kovalenko «opened up», expanded all the historical space of Ukraine up to the XX century, «populated» their prose with the characters of different layers of population, skillfully depicted psychological types whose voices sounded different tones-timbres, and composite receptions, stories, stylistic parameters in a specially updated lyrical and ornamental writing on samples of Western European culture with the emphasis on national identity, similarity and mentality.

The results of the dissertation can be used as a material for lectures on the history of Ukrainian literature of the XX century in higher education institutions, colleges, gymnasia and general educational schools with advanced study of humanities, as well as - in the preparation of relevant manuals, special courses on national writers, in particular autobiographic or historical prose, when writing scientific works on the history and theory of literature, course and diploma projects by students of philological disciplines. The materials of the dissertation and its conclusions will be useful for teachers-philologists of educational institutions of various types.

Key words: genre, style, world outlook, deixis, narrator, diaspora, women's prose, psychologism, symbolism.

Підписано до друку 26.02.2020.
Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 02/20/2-7

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.